Roll No. : ....

Total No. of Questions : **12**] [Total No. of Printed Pages : **4**

A–329

B.A. (Part–III) Examination, 2022

SANSKRIT

Paper - I

(काव्य, स्मृति एवं निबन्ध)

Time : 3 Hours] [*Maximum Marks : **100***

खण्ड–अ **(अंक : 2 × 10 = 20)**

नोट :– सभी **दस** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **50** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **2** अंक का है।

खण्ड–ब **(अंक : 8 × 5 = 40)**

नोट :– सात में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **200** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **8** अंक का है।

खण्ड–स **(अंक : 20 × 2 = 40)**

नोट :– चार में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **500** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **20** अंक का है।

खण्ड–अ

1. सर्वे प्रश्ना अनिवार्याः सन्ति। केषाञ्चन् **पञ्च**प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखतु।

   (i) कः अस्ति नगाधिराजः ?

   (ii) कस्मिन् स्थिते दोग्धरि दोहदक्षे ?

(iii) दक्षस्य कन्याभवपूर्वपत्नी का आसीत् ?

(iv) वर्णलिङ्गी कं समाययौ ?

(v) कः किं सखा अस्ति ?

(vi) दुर्योधनः कं यौवराज्ये निहितवान् ?

(vii) विदर्भजनपदस्य राजा कः आसीत् ?

(viii) विहारभद्र कः आसीत् ?

(ix) पिताविभाजने ज्येष्ठं पुत्रं केन भागेन दद्यात्।

(x) सामान्यार्थसमुत्थाने कः विभागः स्मृतः ?

खण्ड–ब

नोट :– केषाञ्चित् **पञ्च**प्रश्नानाम् उत्तराणि ददातु।

2. अधोलिखितेषु श्लोकेषु कयोश्चिद् **द्वयोः** सप्रसङ्गं व्याख्ये कार्ये–

(i) आमेखलं संचरतां घनानां
    छायामधः सानुगतां निषेव्य।
उद्वेजिता वृष्टिभिराश्रयन्ते
    शृङ्गाणि यस्यातपवन्ति सिद्धाः॥

(ii) कपोलकण्डूः करिभिर्विनेतुं
    विघट्टितानां सरलद्रुमाणाम्।
यत्र स्रुतक्षीरतया प्रसूतः
    सानूनि गन्धः सुरभीकरोति॥

(iii) सप्तर्षिहस्ताव चितावशेषाण्यधो
    विवस्वान् परिवर्तमानः।
पद्मानि यस्याग्रसरोरुहाणि
    प्रबोधयत्यूर्ध्वमुखैर्मयूखैः॥

3. अधोलिखितेषु श्लोकेषु कयोश्चिद् **द्वयोः** सप्रसङ्गं व्याख्ये करणीये—

(i) द्विषां विधाताय विधातुमिच्छतः
रहस्यनुज्ञामधिगम्य भूभृतः।
स सौष्ठवौदार्य विशेषशालिनीं
विनिश्चितार्थामिति वाचमाददे।

(ii) निसर्ग दुर्बोधमबोधविक्लवाः
क्व भूपतीनां चरितं क्व जन्तवः।
तवाऽनुभावोऽयमवेदि यन्मया
निगूढतत्त्वं नयवर्त्म विद्विषाम्॥

(iii) कृतारिषड्वर्ग जयेन मानवी-
मगभ्यरूपां पदवीं प्रपित्सुना।
विभज्य नक्तन्दिवमस्ततन्द्रिणा
वितन्यते तेन नयेन पौरुषम्॥

4. अधोलिखितेषु **द्वयोः** गद्यांशयोः अनुवादाः करणीयाः—

(i) अथ सोऽप्याचचक्षे-'देव मयाऽपि परिभ्रमता विन्ध्याटव्या कोऽपि कुमारः क्षुधा तृषा च क्लिश्यन्नक्लेशार्हः क्वचित्कूपाभ्याशेऽष्टवर्षदेशीयो दृष्टः। अस्य मे प्राणहारिणी पिपासां प्रतिकर्तुमुदकमुदञ्चन्निह कूपे कोऽपि निष्कलो ममैकशरणभूतः पतितः।' तमलमस्मि नाहमुद्धर्तुमिति।

(ii) तेन हीनः सतोरप्यायतविशालयोर्लोचनयोरन्ध एव जन्तुरर्थदर्शनेष्वसामर्थ्यात्। अतो विहाय बाह्यविद्यास्वभिषङ्गमागमय दण्डनीतिं कुलविद्याम्। तदर्थानुष्ठानेन चावर्जित शक्तिसिद्धिरस्खलितशासनः शाधि चिरमुदधिमेखलामुर्वीमिति।

(iii) अथैषु दिनेषु भूयोभूयः प्रस्तुतेऽर्थे प्रेर्यमाणो मन्त्रिवृद्धेन वचसाऽभ्युपेत्य मनसैवाचित्तज्ञ इत्यवज्ञातवान्। अथैवं मन्त्रिणो मनस्यभूत्—'अहो मे मोहाद् बालिश्यम्। अरुचितेऽर्थे चोदयन्नर्थीवाक्षिगतोऽहमस्य हास्यो जातः।'

5. अधोलिखितेषु कयोश्चिद् **द्वयोः** व्याख्ये करणीये—

(i) यदि कुर्यात् समानंशान् पत्न्यः कार्या समांशिकाः।
न दत्तं स्त्रीधनं यासां भर्त्रा वा श्वशुरेण वा॥

(ii) भूया पिता महोपात्ता निबन्धो द्रव्यं एव वा।

तत्र स्यात्सदृशं स्वाम्यं पितुः पुत्रस्य चैव हि॥

(iii) असंस्कृतास्तु संस्कार्या भ्रातृभिः पूर्वसंस्कृतैः।

भगिन्यश्च निजादंशाद् दत्त्वांशं तु तुरीयकम्॥

6. किरातार्जुनीयमहाकाव्ये दुयोधनस्य राज्यव्यवस्थां वर्णयतु।

7. दशकुमारचरितस्य अष्टमोच्छ्वासस्य नायकस्य चरित्र-चित्रणं करोतु।

8. एकस्मिन् विषये संस्कृतभाषया निबन्धः लेखनीयः।

(क) महाकवि बाणभट्टः।

(ख) संस्कृतिः संस्कृताश्रिता।

(ग) स्त्री शिक्षा।

खण्ड–स

नोट :– अधोलिखितेषु कयोश्चिद् **द्वयोः** सविस्तारम् उत्तरे दातव्ये।

9. कुमारसम्भवे पार्वत्याः वर्णनं कुरु।

10. याज्ञवल्क्यस्मृते व्यवहाराध्यायस्य दायभागप्रकरणे विभिन्नेषु पुत्रेषु पुत्रीषु च धनं केन विधिना विभाजनीयमिति विषयमधिकृत्य वर्णनं करोतु।

11. भारवेरर्थगौरवमिति विषयमवलम्ब्य निबन्धं लिखतु।

12. **एक**स्मिन् विषये संस्कृतभाषया निबन्धः लेखनीयः–

(क) रम्या रामायणीकथा

(ख) सांख्यदर्शनस्य सत्कार्यवादः

(ग) महाकाव्यस्य लक्षणानि सोदाहरणानि

(घ) आधुनिकशिक्षायां तकनीकी व्यवस्था

(ङ) वर्तमानसामाजिकस्थितिः

(च) वेदोऽखिलो धर्ममूलम्